

Društveno-obiteljski odnosi u romanu "Tko je ubio Pašteticu Silvije Šesto"

Vondra, Vanesa

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:263696>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-08**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Pedagogije

Vanesa Vondra

Društveno-obiteljski odnosi u romanu *Tko je ubio Pašteticu* Silvije Šesto

Završni rad

Mentorica: Doc. dr. sc. Dragica Dragun

.

Osijek, 2018.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Preddiplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i Pedagogije

Vanesa Vondra

Društveno-obiteljski odnosi u romanu *Tko je ubio Pašteticu* Silvije Šesto

Završni rad

Humanističke znanosti, filologija, teorija i povijest književnosti

Mentorica: Doc. dr. sc. Dragica Dragun

Osijek, 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. KLASIFIKACIJA DJELA	2
3. DRUŠTVENA SITUACIJA U HRVATSKOJ KASNIH 80-IH.....	4
4. ANALIZA DRUŠTVENE SITUACIJE U ROMANU	5
5. POJMOVNO ODREĐENJE OBITELJI	6
6. RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI	7
7. OBITELJSKI ODNOSI U ROMANU	9
7.1. Odnosi među roditeljima	10
7.2. Odnosi između djece i roditelja.....	11
7.3. Obitelj i vršnjaci	13
8. ZAKLJUČAK	15
9. LITERATURA.....	16

SAŽETAK

Roman *Tko je ubio Pašteticu* Silvije Šesto adolescentski je roman, koji se određuje i kao socijalni te obiteljski, Prikazuje se razdoblje kraja 80-ih godina u Hrvatskoj te se obrađuje društveni kontekst toga vremena. Određuje se pojam obitelji te različiti obiteljski modeli koji uvelike utječu na razvoj i ponašanje djece. Samo središte rada čini analiza društvenih i obiteljskih odnosa, budući da roman prati dvije obitelji u kojima odrastaju dvije djevojčice, i prijateljice, Marta i Barbara, ali se analiziraju i druge socijalne sredine. Iako se njihovi životi čine naizgled savršenima, oni zapravo to nisu, a glavne probleme stvaraju im roditelji, stoga na neki način djevojčice postaju njihove žrtve. Analizirani su odnosi među roditeljima, odnosi između djece i roditelja, ali i utjecaj obitelji na odnose s vršnjacima jer se pokazuje kako se odnosi u obitelji prenose i na odnose izvan obitelji, posebice s drugom djecom.

Ključne riječi: roman *Tko je ubio Pašteticu*, Silvija Šesto, društveni odnosi, obiteljski odnosi

1. UVOD

Opće je prihvaćena činjenica kako je obitelj univerzalno društveni i neizbježan dio ljudskog društva te se ona, kao i društvo, stalno razvija. Razlikuju se dvije vrste obitelji, potpuna i nepotpuna, a s pedagoškog je stajališta nepotpuna obitelj svaka obitelj u kojoj nedostaje briga za djecu te gdje ne vlada normalno i zdravo obiteljsko ozračje. Suvremena pedagogija i psihologija izučavaju različite čimbenike i sredine koje zauzimaju važno mjesto u razvoju dječje ličnosti među kojima posebno ističu školu, vršnjačke skupine, organizacije u koje se dijete učlanjuje, osobe s kojima dijete dolazi u kontakt, ali i obitelj. Među navedenim se socijalnim čimbenicima obitelji ipak pridaje najveća važnost budući da je ona za dijete prva i najvažnija škola, stoga se i krug kretanja djeteta te njegov interes iskazan u dječjoj literaturi često veže za obitelj. Roman *Tko je ubio Pašteticu*, Silvije Šesto, prati odnose u dvjema obiteljima te brojne probleme s kojima se one susreću. Osim toga, važna je i društvena dimenzija ovog romana budući da pruža sliku tadašnjeg društva te prati proces sazrijevanja unutar raznih socijalnih sredina s kojima se glavne junakinje romana susreću.

2. KLASIFIKACIJA DJELA

Roman *Tko je ubio Pašeticu* roman je za mlade odrasle, odnosno adolescentski roman. Termin adolescentska književnost koristi se za književnost koja svojega implicitnog čitatelja konstruira u dobi koju određuje kao adolescentsku ili tinejdžersku, točnije od 11. do 19. godine. Adolescentska književnost u mnogim je sredinama sve donedavno vrlo često bila integrirana u dječju književnost, no danas, kada se već dulje uočava sve ustrajnije, prepoznatljivije i izraženije produkcijsko i recepcijsko diferenciranje književnosti usmjerene na adolescente, čini se opravdanim o njoj govoriti kao o zasebnom području s vlastitim specifičnostima i naglascima (Hameršak, 2006: 42). Glavna razdjelnica između dječje književnosti i književnosti za mlade odrasle nazire se u tematici koja uključuje pubertet, tjeskobe odrastanja, teškoće u prihvaćanju društva te u licima, pristupu tematici i u izrazu (Crnković, 1997: 13).

Roman prati živote trinaestogodišnjih djevojčica koje su ujedno i voditeljice radijske emisije *Pašetica* te se u njemu pojavljuju univerzalni pubertetski problemi u koje se upliću i odrasli (roditelji). Upravo zbog toga ovaj je roman i obiteljski budući da problematizira odnos između roditelja i djece, ali i posljedice toga odnosa koje imaju veliki utjecaj na djecu. Romani koji tematiziraju obitelj koja postaje dominantna sociemska narativna figura i iz koje se profiliraju likovi odraslih, a iz kojih proizlazi i status dječjeg lika, nazivaju se obiteljskim romanima. Pripovjedni obrazac obiteljskog romana podrazumijeva prikaz obiteljskog ozračja u kojemu se uz dječje ili likove tinejdžera javljaju i likovi odraslih (Vrcić-Mataija, 2001: 151). Roman je i socijalni jer pruža sliku današnjeg društva te prati proces dječjeg sazrijevanja unutar obitelji i drugih socijalnih sredina (škole, radijske emisije).

Roman *Tko je ubio Pašeticu* pripada postmodernom tipu romana. Postmoderno oblikovani roman projicira sliku suvremenoga, urbanoga djetinjstva te lik djeteta i tinejdžera koji svoj identitet gradi na dominantnom utjecaju suvremenih oblika popularne kulture ili je od njega, iznimno, izuzet (Vrcić-Mataija, 2001: 150). Roman se može promatrati i kao dnevnik. Određenje romana kao dnevnika karakterizira potreba subjekta da iznese intimni autoportret, odnosno svoje snove, želje, strasti. Dnevnička forma sadrži i bilježenje zapažanja o ljudima i događajima, svojim doživljajima, osjećajima i mislima u vezi s time. Roman sadrži i elemente autobiografske proze. Svaki se autobiografski tekst nalazi u sjecištu povijesnog i pjesničkog iskazivanja. S povijesnim tekstom autobiografski dijeli status teksta koji govori o onome što se dogodilo, a s pjesničkim subjektom obilježeno je iskazivanje u

prvom licu jednine (Zlatar, 1998: 100). To potvrđuje sljedeći citat: *U slobodno vrijeme pišem. Priče. Jedna od njih je pred vama. Nažalost, u njoj je sve istinito osim nekih imena. Ipak, oni kojih se ona tiče prepoznat će i mjesto i vrijeme radnje, te dakako sebe u njima. Po dobru ili zlu, kako im drago.* (Šesto, 2003: 141).

3. DRUŠTVENA SITUACIJA U HRVATSKOJ KASNIH 80-IH

Kasnih 80-ih godina razdoblje je u kojem je Hrvatska bila u sklopu SFR Jugoslavije, ali i razdoblje u kojemu dolazi do njezina raspada te se govori o nastalom ratnom stanju i društvenoj krizi koja je zahvatila cijelu državu. Industrija postaje dominantna u strukturi ukupne proizvodnje, a osim industrijske proizvodnje, brzo su se razvijala i osnovna sredstva proizvodnje te zaposlenost. Hrvatska je bila vrlo neujednačeno razvijena, a najrazvijenije općine bile su one u kojima je prevladavala industrija, promet i turizam. Naime, glavno je obilježje društva bilo znatna raslojenost, a izrazitije razlike bile su zbog nejednakosti u mogućnosti školovanja, pronalaženja posla te stambene segregacije. Osim toga, u gradovima je ostala sačuvana i podjela s jedne strane na elitne dijelove za koje su bile karakteristične velike kuće, stanovi te sva komunalna oprema, dok su s druge strane bila predgrađa, koja često nisu imala vodovod, kanalizaciju, ali ni javni prijevoz. Iako je došlo do modernizacije društva u Hrvatskoj, sustav običajnog prava često je bio jači od pravnog sustava, a oslanjao se prije svega na korijene u prošlosti te obiteljske veze. Mnogi su počeli koristiti državu, kao i njezine društvene institucije, u privatne svrhe što je dovelo do izgradnje povlastica mimo svih pravila i zakona. Upravo su zbog toga mnoge povlastice izvirale iz političke moći, a svaki je važniji položaj u društvu omogućivao korištenje tih povlastica za zatvoreni krug ljudi, i to preko sustava rodbinskih, prijateljskih ili profesionalnih veza. Navedene su se povlastice prije svega očitovale na području zdravstva, školstva i zapošljavanja. Osim toga, došlo je i do promjene u načinu života, strani gosti masovno dolaze, mnogi zbog zapošljavanja odlaze iz rodnog mjesta, a velika se pažnja pridaje utjecaju medija, posebno televiziji što je sve ostavilo tragove na opće kulturno stanje u Hrvatskoj. Unatoč tome što su komunisti ulagali veliki napor kako bi preobrazili hrvatsko društvo, ono se u načinu prihvaćanja masovne kulture ipak nije puno razlikovalo od drugih društvenih okruženja. Daje se kritika neprikladnom odgoju mladih te važnost da se društvo razvija te da ide naprijed. (Radelić, 2006: 527-534).

4. ANALIZA DRUŠTVENE SITUACIJE U ROMANU

Radnja romana *Tko je ubio Pašteticu* obuhvaća razdoblje kasnih 80-ih godina. Važna se društvena dimenzija ovoga romana očituje u međuljudskim odnosima te prikazu današnjeg društva. Prikazuju se dvije imućne obitelji u kojima odrastaju djevojčice Marta i Barbara: *Martina mama je imala privatnu zubarsku ordinaciju, Martin tata je bio zamjenik gradonačelnika, Barbarina mama je bila ravnateljica škole, a Barbarin tata je imao salon automobil* (Šesto, 2003: 10). Zbog visokih položaja njihovih roditelja, djevojčice imaju određene privilegije u odnosu na ostale. U djelu se prikazuje kako se politika počinje miješati u sve pa tako i u dječje emisije. Marta i Barbara dolaze u *Pašteticu* samo zahvaljujući Martinom tati koji je zamjenik gradonačelnika: *Naime, one dvije moje slatke cvebice, Maša i Irena, nisu bile u kombinaciji. Za to se pobrinuo Martin tata. Ustvari sam mnogo poslije shvatila koliki je pritisak izvršio da bi progurao klinku u emisiju* (Šesto, 2003: 10). S druge strane, Barbarina mama želi da Barbara upiše gimnaziju te to također želi ostvariti „preko veze“ : *Ja sumnjam Ivo, da će se mala moći upisati u gimnaziju. Morat ćemo kopati debelu vezu!* (Šesto, 2003: 97). Tijekom jedne svađe Marta također navodi kako Barbarina mama sređuje ocjene, budući da je ravnateljica u školi: *Samo plači, plači. Za drugo i nisi. I školske ocjene dobivaš na plač. Čim ti mama čuje da si plakala, odmah ti svi srede ocjene. Mamina maza!* (Šesto, 2003: 26). Nakon što je u gradu izabran novi gradonačelnik situacija se mijenja i u *Pašteticu* te novi direktor odlučuje zamijeniti voditelje tvrdeći da su pomalo neprikladni, odnosno preveliki za takav tip emisije što urednicu Marinu razljuti. Kasnije se saznaje da je direktor radija već davno odlučio ukinuti *Pašteticu* i umjesto nje emitirati novu dječju emisiju – *Nedjeljna brbljaonica*, zato što Martini i Barbarini roditelji više nisu politički utjecajni pa emisiju moraju prepustiti onima koji su sada na vlasti. Osim toga, dolazi vrijeme rata te više nikoga nije zanimala zabava, stoga se zamjenska emisija emitirala tek kojih šest mjeseci: *Rat je postao nova i čudna emisija koju su morali svi slušati* (Šesto, 2003: 120).

5. POJMOVNO ODREĐENJE OBITELJI

Obitelj je uvijek privlačila pozornost znanstvenika različitih disciplina, stoga se njezinu istraživanju, objašnjavanju i definiranju prilazilo iz različitih kutova. U svakom se društvu, unatoč svim njegovim krizama, može potvrditi postojanje obitelji koja je nadživjela sva društvena uređenja, a poput samog društva i obitelj se stalno razvija (Maleš, 2012: 13). Opće je prihvaćena činjenica kako je obitelj univerzalno društveni i neizbježan dio ljudskog društva, no njezina se institucionalnost čini upitnom, posebno u suvremenim uvjetima kada obitelj stalno doživljava transformacije unutar svoje strukture i funkcija (Ljubetić, 2007:5). Danas se na obitelj uglavnom gleda kao na složenu i povezanu cjelinu, na sustav koji se sastoji od više podsustava, koji svi zajedno čine dio šireg sustava (Brajša-Žganec, 2003:51). Obitelj se definira i kao temeljna društvena jedinica te prva i osnovna životna zajednica koja se utemeljuje na zajedničkom životu krvnim srodstvom povezanih osoba. Najčešće su to roditelji i djeca, ali mogu postojati i drugi članovi. Obitelj se zasniva na braku i ljubavi, a u njoj nastaje novi život te se izgrađuje ljudska osobnost (Vukasović, 1994:14).

Moguće je razlikovati potpunu i nepotpunu obitelj. Potpunu obitelj čine oba roditelja i djeca, a mogući su i drugi članovi kao što su bake, djedovi, tetke, stričevi, ujaci i drugi srodnici ukoliko žive zajedno u istome roditeljskom domu. S druge strane, u nepotpunoj obitelji nedostaje jedan roditelj, otac ili majka, što znači da nedostaje jedan odgajatelj sa svojim specifičnim mogućnostima odgojnog djelovanja. S pedagoškog stajališta, nepotpuna ili deficitarna obitelj svaka je obitelj u kojoj nedostaje briga za djecu te gdje ne vlada normalno i zdravo obiteljsko ozračje. Nepoželjne posljedice mogu nastati zbog bračnih sukoba, nedostatka smisla za obiteljski život, odlaska na rad u inozemstvo, neodgovornosti roditelja, rastave braka i slično. Stoga, takve obitelji često postaju zapuštene obitelji u kojima su djeca zanemarena, prepuštena sama sebi, ulici ili asocijalnim grupama. To naravno ostavlja brojne posljedice kod djece kao što su slab uspjeh u školi, arogantno i nekulturno ponašanje, narušavanje normalnih odnosa, moralnih normi te negativan odnos prema radu, obvezama i dužnostima (Vukasović, 1994:17).

Suvremena pedagogija i psihologija izučavaju različite čimbenike, ali i sredine koje zauzimaju važno mjesto u razvoju dječje ličnosti te posebno ističu školu, vršnjačke skupine, organizacije u koje se dijete uključuje, osobe s kojima dijete dolazi u kontakt i obitelj. Među navedenim socijalnim čimbenicima obitelji se ipak pridaje najveća važnost u izgradnji ličnosti te je obitelj za dijete prva i najvažnija škola, stoga je i krug kretanja djeteta i njegov interes iskazan u dječjoj literaturi često vezan za obitelj (Prodan, 2005: 7).

6. RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI

Dječje društveno ponašanje pod utjecajem je roditeljskih odgojnih postupaka, koji se razlikuju s obzirom na to kakva pravila roditelji postavljaju, kako ih provode, pružaju li djeci potporu, potiču li djecu u razvoju, omogućuju li strukturu i predvidljivost u dječjem životu i slično (Deković, Raboteg-Šarić, 1996: 428). Model roditeljskih odgojnih stilova predstavlja jedan od najkorisnijih pristupa proučavanju odnosa između roditelja i djece, a stil odgoja može se definirati kao ponašanje koje roditelji najčešće primjenjuju u svom odnosu prema djetetu (Milanović, 2014:36). Postoje dvije ključne dimenzije roditeljstva. Prva dimenzija je emocionalna toplina te roditeljsko razumijevanje koja uključuje količinu podrške, ljubavi i ohrabivanja koju roditelji pružaju djetetu, nasuprot neprijateljstvu, prosuđivanju i odbacivanju. Drugu dimenziju predstavlja roditeljski nadzor te roditeljske zahtjeve, odnosno u kolikoj mjeri roditelji nadziru dijete te imaju uvid u ono što se događa u njegovu životu, ali i u kolikoj mjeri očekuju zrelo i odgovorno ponašanje djeteta (Raboteg-Šarić, Sakoman, Brajša-Žganec, 2002:240). S obzirom na to u kojem omjeru i na koji način roditelji u svom odgoju primjenjuju te dvije dimenzije odgoja, postoje i različiti odgojni stilovi od kojih svaki na drugačiji način utječe na kvalitetu djetetova odrastanja (Milanović, 2014:36).

Prvi roditeljski odgojni stil je autoritaran stil odgoja koji se očituje u zahtjevnom ponašanju roditelja koji prije svega visoko vrednuju disciplinu te konformiranje njihovim vrednotama, no ne pokazuju mnogo ljubavi ni topline (Raboteg-Šarić, Sakoman, Brajša-Žganec, 2002: 240). U takvom obliku roditeljskog stila nema dijaloga, bezuvjetna poslušnost roditeljima smatra se jedinom vrlinom djeteta, a kažnjavanje jedinom odgojnom metodom. Djeca odgajana u takvom stilu često su nesigurna, povučena, ali mogu biti i agresivna prema okolini (Bačkonja, 2014).

Druga je krajnost u odgojnom stilu roditelja permisivan odgojni stil koji se opisuje kao topao i prihvaćajući, ali u njemu roditelji ne postavljaju djeci gotovo nikakve granice u odgoju (Raboteg-Šarić, Sakoman, Brajša-Žganec, 2002: 240). Roditelje karakterizira pretjerana zaštitnička nastrojenost, prije svega žele biti prijatelji s djetetom te teže otvorenoj komunikaciji. Zbog nedostatka roditeljskog autoriteta, djeca odgajana u takvom stilu ne poznaju granice, često su nesnalažljiva i sklona agresivnosti jer su naučena da na taj način uvijek dolaze do cilja (Bačkonja, 2014). Previše popustljiv roditeljski stil povezuje se sa školskim neuspjehom, slabijom psihosocijalnom prilagodbom mladih te s konzumiranjem droge i alkohola (Brajša-Žganec, 2003:46).

Indiferentni roditeljski stil onaj je u kojem roditelji postavljaju malo ograničenja, ali pružaju i malo pažnje, zanimanja te emocionalne podrške (Raboteg-Šarić, Sakoman, Brajša-Žganec, 2002: 240). Karakterizira ga roditeljski nemar, nedostatak brige, ali i kontrole i ljubavi. Roditelji nisu zainteresirani za dijete, a odgovornost odgoja često prebacuju na druge jer vjeruju da to nije njihov zadatak. Djeca zbog toga postaju neposlušna, neprijateljska, imaju nisko samopoštovanje te su povezana s raznim neželjenim ponašanjima (Bačkonja, 2014). Uz nekompetentne roditelje djeca razvijaju subjektivni osjećaj moći nad roditeljskim ponašanjem, ali doživljavaju objektivnu nemogućnost kontrole vlastitih stanja, ponašanja i akcija (Milanović, 2014:34).

Posljednji stil odgoja je autoritativni odgojni stil koji predstavlja kombinaciju između prva dva ekstrema, odnosno uključuje ponašanje roditelja koje je odgovorno, ali uz mnogo topline i razumijevanja. Autoritativno roditeljstvo povezano je s pozitivnim aspektima psihosocijalnog razvoja adolescenata, djeca takvih roditelja su nezavisna, sposobna su regulirati vlastito ponašanje, emocionalno su prilagođena te zadovoljna i društveno odgovorna (Raboteg-Šarić, Sakoman, Brajša-Žganec, 2002: 240). Obiteljsko ozračje u kojem je roditeljski stil autoritativan je poželjno i poticajno te rezultira cjelovitim razvojem djeteta i odrastanje u socijalno kompetentnu osobu (Ljubetić, 2007:62).

7. OBITELJSKI ODNOSI U ROMANU

Roman *Tko je ubio Pašteticu* prati dvije obitelji u kojima odrastaju djevojčice Marta te Barbara. I u jednoj i u drugoj obitelji dolazi do raznih problema budući da su s jedne strane očevi neprisutni u odgoju djevojčica, dok se s druge strane majke previše upliću u njihove živote. U obje su obitelji prisutna dva roditeljska odgojna stila, autoritaran od strane majki te indiferentan od strane očeva. Majke provode autoritaran stil odgoja budući da imaju veliki nadzor nad djevojčicama, a pritom im ne pružaju dovoljno ljubavi, topline ni ohrabivanja. Većinu su svog vremena u kući, no djevojčice ne mogu s njima razgovarati o problemima koji ih muče. Osim toga, obje majke većinu vremena provode pijuckajući kavu, ogovarajući te kritizirajući, a uz to Barbarina je mama zaokupljena i kupovinom.

Roditeljsko ponašanje majki puno je češće ispitivano negoli roditeljsko ponašanje očeva, a važnost očeva nešto se više ističe u području identifikacije sa spolnom ulogom te manje u socijalizaciji ostalih oblika društvenog ponašanja. Rezultati istraživanja Lacković-Grgin i suradnika (1988) s mladima u Hrvatskoj pokazali su da između niza prediktorskih varijabli (osobine ličnosti, sociodemografske i interpersonalne varijable), ponašanje oca u odgoju djece (intimnost, kontrola i njegovanje) predstavlja, uz neke varijable ličnosti mladih, razmjerno najbolji prediktor problema mladih. Nadalje, što se tiče područja odnosa s drugim ljudima i područja "o sebi", više problema imaju mladi čiji očevi iskazuju nisko njegovanje i intimnost. S problemima u odnosima s drugim ljudima najviše je povezana sklonost majke i oca direktivnom usmjeravanju i strogom kontroliranju mladih. Druga istraživanja iste autorice pokazala su da mladi oba spola preferiraju razumijevanje, povjerenje, strpljivost, pravednost i brižljivost očeva, no u interakcijama s njima doživljavaju manje njegovanja i intimnosti negoli u odnosu s majkom (Deković, Raboteg-Šarić, 1996: 429).

Očevi u romanu *Tko je ubio Pašteticu* potpuno su nezainteresirani za djevojčice i njihove probleme, a budući da ni ne provode previše vremena doma, ne pridaju im ni dovoljno ljubavi, ali ni pažnje. Između njih i djevojčica nema nikakve intimnosti niti povjeravanja, stoga oni ni ne sudjeluju u njihovu odgoju. Takva obiteljska atmosfera vrlo se negativno odražava na djevojčice zbog čega se one počinju osjećati usamljeno i nesigurno.

7.1. Odnosi među roditeljima

Odnosi između očeva i majki u obje su obitelji u romanu prikazani kao vrlo problematični budući da često dolazi do međusobnih svađa: *Svađali su se svi. mama i tata dugo nisu tako vikali. Zidovi su se tresli. I ja. Mrzim kad se svađaju.* (Šesto, 2003: 30). Muževi se u romanu pokoravaju svojim ženama, one im ne dopuštaju da kažu svoje mišljenje o određenim stvarima koje se događaju u obitelji, stoga oni postaju samo pasivni promatrači onoga što se događa s njihovom djecom. Njihove se supruge zapravo više ponašaju kao da su im mame što se očituje u pojedinim naredbama, kao u primjeru kada Barbarina mama tjera svoga muža da sluša *Pašteticu* iako njega to ne zanima niti pridaje tomu neku pozornost. Osim toga, muževi ni ne žele prigovarati ženama jer ih se na neki način boje: *Moj se tata boji moje mame. Ozbiljno. On je zapravo miš, a moja mama mačka. Ili je moja mama tigar, a tata zec.* (Šesto, 2003: 23). Jednom je prilikom Barbarin tata prigovorio njezinoj mami da se ne može sve vrtjeti oko nje te da ima preveliko mišljenje o sebi čime je odmah došlo do svađe između njih. Takvi roditeljski odnosi imaju izrazit utjecaj na djecu te se zbog toga djevojčice počinju osjećati vrlo usamljeno i postaju nesigurne u sebe budući da se u takvom obiteljskom ozračju nemaju kome povjeriti što dovodi do brojnih svađa i između njih samih, a te se svađe odražavaju i na vođenje emisije.

Vrlo je važno da roditelji vode računa o djetetovim osjećajima, objašnjavaju svoje odluke te pitaju dijete za mišljenje. (Milanović, 2014:56). Osim toga, bitno je i da odgajaju osobnim primjerom. Pozitivan primjer roditelja u međusobnim odnosima, u odnosu na djecu i druge članove obitelji, u radu, društvenom angažiranju, kulturi ponašanja, u iskrenosti, poštenju, pravednosti i humanosti, u uvažavanju moralnih dužnosti i obveza, izvanredno je snažno i djelotvorno odgojno sredstvo. Nadalje, vrlo je bitno da roditelji budu uzor svojoj djeci u svemu u čemu ih poučavaju i za što ih odgajaju. Uzoran život roditelja najuvjerljivija je pouka, najbolji udžbenik života i najuspješniji odgajatelj, a roditeljske su vrline najkraći put do dječjeg srca. (Vukasović, 1994:78).

7.2. Odnosi između djece i roditelja

7.2.1. Roditeljsko razumijevanje

U obje je obitelji u romanu prisutno roditeljsko nerazumijevanje i to prije svega od strane majki koje ne zanima mišljenje njihove djece niti bilo koga drugoga. Marta i Barbara na neki način postaju žrtve svojih majki jer sve mora biti kako one zamisle: *Katkad mi se čini da bi mami mogla u glavu baciti taj mikrofon. Pravi se najpametnija. Osim što me po cijele dane davi, stvarno davi, štogod ja i napravila nije joj po volji. Uopće mi nije jasno kako je ona zamišljala da ja moram izgledati, što bih ja po njenom trebala raditi i sve to* (Šesto, 2003: 22). I Barbarina i Martina majka nameću djevojčicama svoje stavove, ideje, mišljenja te općenito nazore u životu što se očituje u njihovim ponašanjima. Tako je Martina mama sama uredila njezinu sobu bez Martina sudjelovanja. Osim što odlučuje o izgledu njezine sobe, odlučuje i o njezinom fizičkom izgledu te joj naređuje da se mora ošišati kako bi bila uredna, iako Marta želi početi puštati kosu. Isto tako je i s radijem, njezina mama sanja o karijeri, dok Marta taj posao na početku shvaća više kao šalu, koji se pretvara u noćnu moru. Ni Barbarina mama nije po tom pitanju ništa bolja, ona je potpuno neuravnotežena, s njom se uopće ne da razumno razgovarati, želi da Barbara ide u gimnaziju iako nema dobre ocjene, povlači veze kako bi ju upisala. Upravo se zbog navedenih razloga, djevojčice počinju doma osjećati neprihvaćenima: *Iskreno, u nedjelju sam mislila da je sve gotovo. Da više nikad neću sjesti pred mikrofon i staviti one velike, mekane slušalice na uši. Tek sam tada osjetila koliko mi se to sviđa i kako je neopisivo lijep osjećaj kad te toliko uši sluša. Za razliku od doma. Doma me nitko ne sluša. Ili se pravi da ne čuje.* (Šesto, 2003: 45).

Iz svega navedenog vidljivo je da u obiteljima u romanu nije prisutno zajedničko odlučivanje, već majke odlučuju o svemu. Vrlo je važna sklonost roditelja da uključe djecu pri odlučivanju o važnim stvarima u njihovu životu. Što se tiče roditeljske podrške, ona se odnosi na to u kolikoj mjeri roditelji odgovaraju na potrebe svoje djece te koliko ih ohrabruju, mogu li računati na njihovu pomoć kada imaju problema, potiču ih da sve što rade naprave najbolje što mogu, vole ih onakve kakvi jesu (Deković, Raboteg-Šarić, 1996:244). Također, niti u jednoj obitelji u romanu nije prisutna roditeljska podrška. S jedne strane majke nije briga što djevojčice žele te one sve određuju i odlučuju o svemu, dok očevi uopće ne pokazuju zanimanje za njihove probleme. U obiteljima nema nikakve emocionalne topline, Marta osjeća kao da ju tata ne voli te misli da mu je ona samo stvar pokraj koje prolazi kada je doma.

7.2.2. Roditeljski nadzor

Roditeljski nadzor predstavlja koliko su roditelji upoznati sa svakodnevnim aktivnostima njihove djece (tko su im prijatelji, gdje su nakon škole, što rade u slobodno vrijeme). (Deković, Raboteg- Šarić, 1996:244). Vrlo je važno koliko su roditelji uključeni u odgoj djece, a problem predstavlja kada dođe do zanemarivanja i neuključenosti u djetetov fizički i psihološki životni prostor ili pak s druge strane, kada dođe do pretjeranog nadzora djece. Tako roditeljski nadzor, odnosno kontrola kao dimenzija roditeljskog ponašanja ima dvije manifestacije, prva je bihevioralna, a druga psihološka. Bihevioralna je kontrola ona u kojoj roditelj ima aktivnu ulogu u procesu socijalizacije djeteta te ga vodi kroz proces usvajanja normi i standarda ponašanja sukladno okruženju u kojem žive. Nasuprot njoj, psihološka se kontrola odnosi na negativnu kontrolu dječjeg psihološkog svijeta, a uključuje nametljivo roditeljsko ponašanje, manipulativnu kontrolu, prisilu ili pasivnu agresiju. Posljedica je psihološke kontrole osjećaj krivnje, otuđenosti, odbačenosti, nedostatak samopouzdanja te stabilnog identiteta (Klarin, 2014: 3-4). Upravo se psihološka kontrola očituje u romanu i to od strane majki koje se previše upliću u živote djevojčica pa tako i u posao što je čak i urednici Marini počelo smetati: *Počelo je sa sitnim nesuglasticama, s nekim čudnim papirima koje su curice gužvale u ručicama, s telefonskim pozivima usred emisije, sve do otvorenih naredbi preko kojih sam ispočetka prelazila kako ne bih unijela nervozu među mlade voditeljice.* (Šesto, 2003:11). Njihova se prevelika kontrola i nadzor očituje u tome da djevojčice ne smiju izlaziti iz kuće. Pretjerani se nadzor očituje i kod Martine mame koju sve zanima, pa tako i gdje se sastaju te u kojem kafiću sastavljaju program za emisiju, čak im se želi i pridružiti zbog čega Marta počinje izbjegavati s njom svaki razgovor o radiju.

U većini suvremenih, najčešće urbanih obitelji, dominira osjećaj otuđenosti i dječje osamljenosti, a ta se slika obiteljskog diskursa prenosi i u dječju književnost. Prevladavaju romani sa slikom suvremenih obitelji, uglavnom problematičnih: od sazrijevanja uz svijest o roditeljskom preljubu i alkoholizmu, preko karijerizma, nedostatka vremena za djecu, ostavljanja djece na brigu bakama i slično (Vrcić-Mataija, 2001: 152). U ovome se romanu pojavljuje problem nedostatka vremena za djecu koji se očituje od strane očeva, koji nisu uključeni u živote svoje djece te se djevojčice zbog toga osjećaju usamljeno. Martin tata većinu svog vremena provodi na službenim putovanjima, a kada dođe kući stalno telefonira

(čak i za ručkom razgovara na mobitel). Očevi u romanu nemaju gotovo nikakav nadzor nad djevojčicama te su u potpunosti isključeni iz njihovog odgoja.

7.3. Obitelj i vršnjaci

Obitelj i vršnjaci zauzimaju bitno mjesto unutar neposredna djetetova okoliša te se pokazuje kako je njihov utjecaj tijekom razvoja djece najvažniji. Obiteljsko okruženje temeljni je kontekst unutar kojeg djeca stvaraju predodžbe o interpersonalnim odnosima i razvijaju obrasce socijalnih interakcija. Iskustva u interpersonalnim odnosima u obitelji prenose se i na odnose izvan obitelji, osobito na odnose s drugom djecom (Deković, Raboteg-Šarić, 1996: 428). Ukoliko je vezanost između djece i roditelja nesigurna, djeca počinju sebe gledati kao osobe koje nisu vrijedne pažnje i ljubavi drugih. Osim toga, prijatelji i grupe vršnjaka smatraju se i glavnim socijalizacijskim čimbenicima koji sve više djeluju u razvojnom razdoblju na prijelazu iz djetinjstva u adolescenciju. U tom se razdoblju prijateljstvo počinje očitovati i kroz uzajamnost, dijeljenje s drugom osobom te povjeravanje.

Također, navodi se da su u razdoblju rane adolescencije usmjerenost roditelja na djecu i potpora obitelji pozitivno povezani s mjerom popularnosti djece u grupi vršnjaka (Deković, Raboteg-Šarić, 1996: 428-430). Marta i Barbara postale su iznimno popularne u školi budući da su vrlo mlade kročile u svijet poznatih, odnosno postale su voditeljice dječje radijske emisije *Paštetica* zbog čega se u školi osjećaju izoliranima. Majke su od njih oduvijek pokušavale napraviti zvijezde te im pružiti karijeru o kakvoj su zapravo one same sanjale. Upravo zbog svoje popularnosti Marta i Barbara osjećaju da ih svi u školi mrze te postaju izolirane od svih.

Pokazuje se i kako roditelji imaju određenu izravnu kontrolu nad time s kime će se družiti njihova djeca ako npr. mogu birati susjedstvo u kojem će živjeti, školu koju će pohađati i slično. Novija istraživanja ukazuju također i na snažno neizravno djelovanje roditelja na to kakve će prijatelje njihova djeca birati (Deković, Raboteg-Šarić, 1996: 428-430). Izravna se roditeljska kontrola očituje i u ovome romanu budući da su Marta i Barbara susjede, a njihove majke im određuju u koju će se školu upisati. Isto tako, njihove su majke prijateljice te se stalno druže pa su se Marta i Barbara na taj način i upoznale. Roditelji predstavljaju modele ponašanja svojoj djeci, a djeca prihvaćaju roditeljske standarde i vrednote te ih prenose na svoje prijatelje. Djeca biraju prijatelje sličnih osobina, koji su odgajani na sličan način, a iskustvo u takvoj grupi vršnjaka još više povećava njihovu

socijalnu kompetentnost (Deković, Raboteg-Šarić, 1996: 431). Takva se situacija pojavljuje i u romanu, djevojčice dolaze iz obitelji u kojima vladaju vrlo slični pa čak i jednaki obiteljski odnosi, stoga one imaju iste probleme koje počinju dijeliti.

Provedeno je istraživanje kojemu je osnovni cilj bio provjeriti pretpostavku da su kvalitetniji roditeljski odgojni postupci prema djeci povezani s boljim odnosima između njihove djece i vršnjaka. Rezultati navedenih istraživanja sugeriraju da je kvaliteta odnosa između roditelja i adolescenata povezana s kvalitetom odnosa adolescenata s njihovim vršnjacima. (Deković, Raboteg-Šarić, 1996:431). Upravo se to potvrđuje i u romanu jer i Marta i Barbara nisu u dobrom odnosu sa svojim roditeljima, često se svađaju zbog čega dolazi i do svađa između njih. Osim toga, adolescenti koji imaju bolje odnose s roditeljima stvaraju bolju sliku o sebi, tj. pokazuju, sukladno roditeljskim stavovima, i pozitivnije stavove prema sebi. Suprotno tomu, adolescenti koji ne dobivaju bezuvjetnu podršku od roditelja i koji percipiraju da ih prijatelji slabo prihvaćaju, motivirani su da se ponašaju na način koji uključuje "lažno ja" kako bi bili bolje prihvaćeni među prijateljima. Kvaliteta odnosa između roditelja i adolescenata utječe ne samo na stavove prema sebi nego i na osjećaje i očekivanja u vezi s drugim ljudima. (Deković, Raboteg-Šarić, 1996: 440). Marta i Barbara su razmažene, nazivaju se pogrđnim imenima, stalno se svađaju. Marta je ljubomorna na Barbaru (misli kako je ona posebnija od nje), dok je i s druge strane, Barbara ljubomorna na Martu (misli da su svi dečki zaljubljeni u nju).

8. ZAKLJUČAK

Obitelj je oduvijek privlačila pozornost znanstvenika različitih disciplina, stoga se njezinu istraživanju, objašnjavanju i definiranju prilazi iz različitih kutova. Jedna od definicija obitelji je da je obitelj temeljna društvena jedinica te prva i osnovna životna zajednica koja se utemeljuje na zajedničkom životu krvnim srodstvom povezanih osoba. U svakom se društvu, unatoč svim njegovim krizama, može potvrditi postojanje obitelji koja je nadživjela sva društvena uređenja, a poput samog društva i obitelj se stalno razvija.

Pokazalo se da je dječje društveno ponašanje pod utjecajem roditeljskih odgojnih postupaka, stoga model roditeljskih odgojnih stilova predstavlja jedan od najkorisnijih pristupa proučavanju odnosa između roditelja i djece. Iskustva u interpersonalnim odnosima u obitelji prenose se i na odnose izvan obitelji, osobito na odnose s drugom djecom, a kvaliteta odnosa između roditelja i adolescenata povezana je s kvalitetom odnosa adolescenata s njihovim vršnjacima.

Upravo je Silvija Šesto u svom romanu *Tko je ubio Pašteticu* prikazala dvije obitelji u kojima ne prevladava skladno obiteljsko ozračje, a s roditeljske je strane prisutno nerazumijevanje te neuključenost u odgoj djece od strane očeva, a prevelika uključenost i nadzor nad djecom od strane majki. Takvi obiteljski odnosi razlog su zbog kojeg se djevojčice Marta i Barbara počinju osjećati usamljeno te se nemaju kome povjeriti. Budući da im odnosi u obitelji nisu kakvi bi trebali biti, oni se odražavaju i na odnose s vršnjacima te djevojčice postaju izolirane od svih. Osim problematične obiteljske situacije, prikazana je i društvena situacija ovog romana koja prikazuje početak ratnog stanja u državi te miješanje politike u sve pa tako i u dječju radijski emisiju koju su vodile djevojčice.

Književnost za mlade dugo je vremena pripadala području pedagogije, a u literarnim su se djelima počeli pojavljivati likovi roditelja koji su u odgoju svoje djece neuspješni. Upravo se takvi roditelji pojavljuju i u ovome romanu, očevi su potpuno nezainteresirani za odgoj svoje djece, dok im majke previše nameću svoje želje i ideje. Od velike je važnosti da obiteljsko ozračje bude poticajno kako bi se djeca osjećala sigurnima i voljenima, a roditelji trebaju biti pozitivan uzor te primjer čvrstog moralnog središta koji će im pomoći u odabiru pravog životnog puta.

9. LITERATURA

Bačkonja, K. (2014). *Kako odgojni stil roditelja utječe na ponašanje mladog čovjeka?*

Preuzeto s: <http://www.roditelji.hr/skola/kako-odgojni-stil-roditelja-utjece-na-ponasanje-mladog-covjeka/> 28.6.2018.

Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj*. Zagreb: Slap.

Crnković, M. (1997). *Neki problemi i zadaće znanstvenog istraživanja i promocije dječje književnosti u Hrvatskoj danas*. U: *Dječja knjiga u Hrvatskoj danas*.

Zagreb: KGZ, 7–16.

Hameršak, Z. (2015). *Uvod u dječju književnost*, Leykam international, Zagreb.

Klarin, M., Đerđa, V. (2014) *Roditeljsko ponašanje i problemi u ponašanju kod adolescenata*. *Ljetopis socijalnog rada*, Vol.21 No.2

Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.

Maleš, D. (2012) *Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima*. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. Vol.18 No.67, 13-15 str.

Milanović, M. (2014). *Pomozimo im rasti- priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja*. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske.

Prodan, Janja, *Položaj djeteta u obitelji*, u: *Međunarodni znanstveni skup Zlatni danci 7 - Obitelj u književnosti za djecu i mladež*, Osijek, 2005.

Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S., Brajša-Žganec, A. (2002) *Stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih*. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 11 (2-3), 239-263.

Radelić, Z. (2006). *Hrvatska u Jugoslaviji 1945.- 1991*. Školska knjiga, Zagreb.

Šesto, S. (2003). *Tko je ubio Pašteticu*, Naklada Ljevak, Zagreb.

Vrcić-Mataija, S. (2001). *Prilog tipologiji hrvatskog dječjeg romana*, *Fluminensia*, god. XXIII, br. 2, str. 143-154.

Vukasović, A. (1994). *Obitelj- vrelo i nositeljica života*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor „MI“.

Zlatar, A. (1998). *Autobiografija u Hrvatskoj*, Matica hrvatska, Zagreb.